

Bartın Üniversitesi Yayınları No : 25

Edebiyat Fakültesi Yayın No : 02

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
ULUSLARARASI EDEBİYAT VE TOPLUM
SEMPOZYUMU
28-30 NİSAN 2016**

**BİLDİRİLER KİTABI
1. CİLT**

Bartın 2016

Bu kitap Bartın Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun 14/04/2016 tarih ve 2016/06 nolu kararı ile basılmıştır.

© Copyright

Bu eserin tüm yayın hakları Bartın Üniversitesi Rektörlüğü'ne aittir. Rektörlüğün yazılı izni olmadan kitabın tümünün ya da bir kısmının elektronik, mekanik veya fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Bu kitapta yer alan tüm bildirilerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bilimsel Hakemler Listesi:

1. Prof. Dr. Alim YILDIZ
2. Prof. Dr. Erdoğan BOZ
3. Prof. Dr. İsmet EMRE

Kapak Tasarımı : Esra ÖZTÜRK
Dizgi : Okt. Can ŞEN

Birinci Baskı

Baskı Adedi : 300
ISBN Takım : 978-605-9895-09-5
ISBN 1. Cilt : 978-605-9895-10-1

Kütüphane Bilgi Kartı

Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu, 28-30 Nisan 2016 Bartın: Bildiriler Kitabı 1. Cilt / Editör: Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE. Bartın: Bartın Üniversitesi, 2016.

748 s. ; 30 cm.

1. Edebiyat, 2. Edebiyat ve toplum—Sempozyum, 3. Edebiyat incelemeleri

PN51
809.93358

Baskı

Hermes Ofset Ltd. Şti.
İskitler/Ankara

İÇİNDEKİLER

Sempozyum Kurulları	9
Prof. Dr. Ramazan KAPLAN	
Sunuş	13
Prof. Dr. Turan KARATAŞ	
Ayna ve Toplum	15
Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE	
Sunuş	17

AÇILIŞ KONUŞMALARİ

Doğan HIZLAN	
1950 Kuşağı ve Toplum	19
Prof. Dr. Ahmet İNAM	
Öteleyen Edebiyat	21
Prof. Dr. Turan KOÇ	
Edebiyat ve Hayat	25

ŞİİR VE TOPLUM OTURUMU

Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ	
Mevlâna'nın Mesnevi'sinde Toplumsal Eleştiri	29
Doç. Dr. Rıdvan CANIM	
Gençler Osmanlı Şiiri'ni Neden Anla/ya/mıyor?	35
Arif AY	
Şiire İlgisizliğin Poetik ve Toplumsal Nedenleri	43
Mustafa AYDOĞAN	
Şiirin Okuru	49

BİLDİRİLER

Prof. Dr. Ayşe ÖZEL	
Bilge Karasu'nun "Göçmüş Kediler Bahçesi"ne Teknik ve Estetik Yaklaşım	51
Prof. Dr. Enver TÖRE	
Edebiyat ve Toplum Münasebeti Açısından Modern Tiyatro ve Tiyatro Edebiyatının Önemi ...	57
Prof. Dr. Halûk Harun DUMAN	
Çağdaşlaşmanın Öncüsü Şinasi'nin Şairliği ve Şiirleri	63
Prof. Dr. Mehmet NARLI	
Muhafazakâr Sanat/Muhafazakârın Sanatı/Sanatın Muhafazakârlığı	83
Prof. Dr. Ülkü ELİUZ	
Toplumsal Değişimin Metinvarlığa Yansımaları: Kavram Cinayetleri	87

Prof. Dr. Vefa TAŞDELEN Sosyal Medya ve Edebiyat	101
Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU - Arş. Gör. Mehmet Mustafa ÖRÜCÜ Cemal Şakar Öykülerinde “Ben”in Toplumla Çatışmasından Çağın Tanıklığına Dönüşüm Süreci	109
Doç. Dr. Ahmet Cüneyt ISSI “Yaşama Durakları”ndan Bilanço’ya: Behçet Necatigil’in Şiiri Hangi <i>Arada</i> ’n Toplum’a Gider?	119
Doç. Dr. Ali TİLBE - Arş. Gör. Fethiye TİLBE Yazın Toplumbilimsel Oluşumsal Yapısalcı Bir Çözümleme: Mahmut Yesari’nin <i>Çulluk</i> Adlı Romanında Çalışma İlişkileri	123
Doç. Dr. Bâki ASİLTÜRK Rıfat Ilgaz’ın Şiirlerinde İnsan Tabloları	135
Doç. Dr. Bedia KOÇAKOĞLU “Eski Köye Yeni İmam”: Postmodernizm ve İslam	143
Doç. Dr. Cumhuri ASLAN Popüler Kültür, Kimlik ve Sınıf Kıskaçında: “İki Genç Kızın Romanı”	163
Doç. Dr. Fatih ARSLAN “Şiirde Anlama Yaklaşmak / Asaf Hâlet Çelebi’de Ritim Eşikleri: Harften Kelâma”	175
Doç. Dr. Fatih SAKALLI Mübadelenin Türk Romanına Yansımaya Bir Örnek: Midilli’de Söğüdün Gölgesinde	183
Doç. Dr. Hüseyin YAŞAR Samiha Ayverdi’nin Eserlerinde Osmanlı Devleti’nin İdeal Cemiyet Düzeninin Unsurları	195
Doç. Dr. Muharrem DAYANÇ Edebiyatçıların Dayanışması: Halit Ziya-Halil Nihat Örneği	205
Doç. Dr. Nazım ELMAS Toplum ve Edebiyat Bağlamında Sabahaddin Ali	213
Doç. Dr. Öztürk EMİROĞLU Cumhuriyet Dönemi Türk Şairlerinin 1940-1980 Arasında Toplumsal Süreçle Uyum veya Uyumsuzluk Dereceleri	221
Doç. Dr. Ramazan SİRACOĞLU “Fosforlu Cevriye”, Toplumda Kaderine Terk Edilmiş Kadınların Faciasının Öyküsüdür ...	233
Doç. Dr. Rıza BAĞCI Tarık Buğra’nın Dönemekte Romanında Aydınlar ve Toplum	239
Doç. Dr. Türkan GÖZÜTOK Hüseyin Cahit’in <i>Hayal İçinde</i> Romanı Üzerine Bazı Notlar	251
Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÖZPAY Sosyal Hayatın Aynası: <i>Halka Doğru</i>	263
Yrd. Doç. Dr. Ali BAYER Kimlik Ve Kişilik Kazandırma Bağlamında Dini Romanların Sosyalleşme Sürecine Etkisi	279

Yrd. Doç. Dr. Ebru ÖZGÜN	
<i>Puslu Kıtalar Atlası</i> 'nda Bir Alt Kültür Temsili: "Dilenciler Loncası"	291
Yrd. Doç. Dr. Emel KOŞAR	
1980 Kuşağı Şairlerinin Söyleşilerinde Şiir-Toplum İlişkisi	297
Yrd. Doç. Dr. Emine TUĞCU	
Ahmet Haşim'in Şiirinde Sosyal Görüntü	301
Yrd. Doç. Dr. Fatih ÖZDEMİR	
Yitik Toplumun Peşinde: Melih Cevdet Anday'ın Şiirlerinde Toplumsal İmgenin Oluşumu	305
Yrd. Doç. Dr. Gülsemin HAZER - Okt. Serhat DEMİREL	
Hasan Ali Toptaş'ın <i>Uykuların Doğusu</i> Romanında Topluma Yabancılaşma	325
Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN - Okt. İlker İŞLER	
Bir "Garip" Orhan Veli Kanık: Şiirleri Bağlamında İktisat-Edebiyat İlişkisi	335
Yrd. Doç. Dr. Haluk ÖNER	
Cumhuriyet Dönemi Türk Şiir Poetikalarının Toplumsallık Boyutu	345
Yrd. Doç. Dr. Hülya ÜRKMEZ	
"Baskın", "Sarı Bal" ve "Baskın"da Aydınımın Değer Yitimi	357
Yrd. Doç. Dr. İbrahim YILDIRIM	
Mehmet Akif'in Gözünden Bir Türk-İslam Sanatı Felsefesi Denemesi: Mehmet Akif'in Şiirlerinde Osmanlı Ruhunun Sanat Eserlerine Yansıması	365
Yrd. Doç. Dr. Macit BALIK	
Biyografiden Romana, Romandan Yaşama: Cevdet Kudret'in <i>Sınıf Arkadaşları</i> 'nda Toplumsal Belleği Okumak	373
Yrd. Doç. Dr. Mert ÖKSÜZ	
Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Siyaset, Toplum ve Mizah İlişkileri	387
Yrd. Doç. Dr. Mustafa AYYILDIZ	
Bir Toplumsal Dönüşüm Projesi Olarak İdeolojya Örgüsü ve Sakarya Türküsü	405
Yrd. Doç. Dr. Okan KOÇ - Arş. Gör. Samet ÇAKMAKER	
Turgut Uyar Şiirinde Toplumsal Çatışma	413
Yrd. Doç. Dr. Sami BASKIN - Mehmet TOYRAN	
Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Eğitim	421
Yrd. Doç. Dr. Yakup ÖZTÜRK	
Edebiyat Sosyolojisi Bağlamında İdeolojik Yayıncılığın Kırılması ve Okur Tercihleri	437
Dr. Murat TAN	
Başlangıcından Cumhuriyet'e Romanımızda "Yanlış Batılılaşan Tip" in Kılık Kıyafeti Üzerinde Bazı Dikkatler	445
Okt. Dr. Yıldray BULUT	
Tarık Buğra Romanlarında Toplumsal İzlekler ve Toplumsal Çevre	459
Öğr. Gör. Nimet TEĞİN	
Samih Ayverdi'nin ' <i>Yolcu Nereye Gidiyorsun</i> ' Adlı Romanından Hareketle, Osmanlı Toplumunun Sosyolojik Yapısı	467

Arş. Gör. Müzeyyen SAĞLAM	
Meşrutiyet Dönemi Türk Kadınının Modernleşme Serüveni: <i>Handan</i>	475
Arş. Gör. Nazım TAŞAN	
Bahaeddin Özkışı'nın Sokakta Romanında Batılılaşma Eleştirisi	481
Arş. Gör. Yavuz Sinan ULU	
Ömer Seyfettin ve Aka Gündüz'ün "Piç" Adlı Öykülerinin II. Meşrutiyet Dönemi Kimlik Algısı Bakımından Değerlendirilmesi	489
Okt. Can ŞEN	
Topluma Yabancılaşma Bağlamında Refik Halid Karay'ın "Yılda Bir" Hikâyesi ile Yusuf Atılgan'ın <i>Anayurt Otel</i> i Romanı Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme	495
Fevzi YETKİN	
Bâki Ayhan T.'nin <i>Kopuk</i> 'undaki Şiirlerde Toplumsal Eleştiri	505
Hüseyin AKIN	
Dünden Bugüne Bir Toplumsal İhtiyaç Olarak Şiir	513
Şafak GÜNEŞ GÖKDUMAN - Öğr. Gör. Dr. Deniz GÖKDUMAN	
Erhan Bener'in Romanlarında Toplumsal Normlar Bağlamında Suç ve Suçlu Kavramı	517
Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK	
Vak'anüvis Edîb'in Bir Toplumsal Şikâyet Manzumesi	529
Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR	
Divan Şiiri ve Sosyal Hayat	539
Doç. Dr. Osman ÜNLÜ - Orhun ŞEKERCİ	
Suçlulara Uygulanan Cezaların Klâsik Hikâyeye Yansımaları	553
Doç. Dr. Şevkiye KAZAN NAS	
Sosyal Hayatın Edebiyatımıza Yansıması: Klâsik Türk Şiirinde Evlilik ve Düğün	563
Doç. Dr. Vüsale MUSALI	
Tezkireci ve Toplum İlişkisi	599
Yrd. Doç. Dr. Esmâ ŞAHİN	
Bâkî Divanı'nda Resmî Görevliler ve Meslek Erbabı	611
Yrd. Doç. Dr. Gülay KARAMAN	
Şükran Geleneği Örneğinde Klasik Türk Şiiri ve Toplum	629
Yrd. Doç. Dr. Işıl Pınar ÖZLÜK	
İzzet Ali Paşa Divanında Osmanlı Toplum Hayatı	641
Yrd. Doç. Dr. Kürşat Şamil ŞAHİN	
Hayrabolulu Hasîb Divanında 18. yy Osmanlı Toplum Hayatından Yansımalar	657
Yrd. Doç. Dr. Lokman TAŞKESENLIOĞLU	
Toplumun Bir Parçası Olarak Divan Şairleri ve Meslekleri	667
Yrd. Doç. Dr. Tuba ONAT ÇAKIROĞLU	
Bağdatlı Ruhi'de Sosyal Eleştiri	675
Dr. Kamile ÇETİN - Yrd. Doç. Dr. Melek DİKMEN	
Çiçekler Ekseninde Divan Şiirine Yansıyan İki Sosyal Hayat Ögesi: 'Çiçek Çocuklar'ı ve 'Çiçek Gelinler'i	685

Dr. Yılmaz TOP

Süleymâniye Kütüphanesi'nde Yer Alan Bir Seğirnâme Örneği 697

Arş. Gör. Bünyamin TETİK - Arş. Gör. Yakup YEŞİLYAPRAK

II. Bâyezîd (Adlî) Divanında İnsan ve Mekân 713

Arş. Gör. Mehmet Furkan ÇELİK

Klasik Türk Şiiri Bağlamında Osmanlı Toplumundaki Serseriler 727

Arş. Gör. Özge ÖZBAY

İbrâhim Râşid Dîvânı'nda Hikemî Üslup ve Sosyal Eleştiri 739

KURULLAR

ONUR KURULU

Bartın Valisi, Sayın Seyfettin AZİZOĞLU

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı, Sayın Prof. Dr. Derya ÖRS

Bartın Üniversitesi Rektörü, Sayın Prof. Dr. Ramazan KAPLAN

Atatürk Kültür Merkezi Başkanı, Sayın Prof. Dr. Turan KARATAŞ

SEMPOZYUM ONURSAL BAŞKANI

Prof. Dr. Ramazan KAPLAN

Bartın Üniversitesi Rektörü

SEMPOZYUM BAŞKANI

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE

Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı

DÜZENLEME KURULU

Şaban ABAK

(Atatürk Kültür Merkezi Başkan Yardımcısı)

Doç. Dr. Mustafa HİZMETLİ

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Alsou KAMALIEVA

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Ş. Seher EROL ÇALIŞKAN

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Haluk ÖNER

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Macit BALIK

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. İbrahim YILDIRIM

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Berna Fildiş

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Melek SARI GÜVEN

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Ayşe Gül ÇIVGIN

(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

Okt. Can ŞEN

(Bartın Üniversitesi)

YÜRÜTME KURULU

Şaban ABAK	(Atatürk Kültür Merkezi Başkan Yardımcısı)
Doç. Dr. Mustafa HİZMETLİ	(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
Yrd. Doç. Dr. Ş. Seher EROL ÇALIŞKAN	(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
Yrd. Doç. Dr. Haluk ÖNER	(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
Yrd. Doç. Dr. Macit BALIK	(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Turan KARATAŞ	(Atatürk Kültür Merkezi Başkanı)
Prof. Dr. A. Kadir ÇÜÇEN	(Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. A. Korkut TUNA	(İstanbul Ticaret Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdıldacan AKMATALİYEV	(Kırgızistan Millî Bilimler Akademisi)
Prof. Dr. Abdullah UÇMAN	(Mimar Sinan Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet BURAN	(Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet TAŞĞIN	(Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Prof. Dr. Alaattin KARACA	(Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali YAKICI	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN	(Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Prof. Dr. Alim YILDIZ	(Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayşe ÖZEL	(Doğuş Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Balkiya KASSYM	(Abay Kazak Millî Pedagoji Üniversitesi)
Prof. Dr. Dilaver DÜZGÜN	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Erdoğan BOZ	(Osmangazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK	(Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatma ÖZKAN	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Ferit HAKİMCANOV	(Tataristan İlimler Akademisi)
Prof. Dr. Ferit YUSUPOV	(Kazan Federal Üniversitesi)
Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN	(İzmir Ekonomi Üniversitesi)
Prof. Dr. Guldarhan SMAGULOVA	(Kazak Devlet Üniversitesi)
Prof. Dr. Gülzura CUMAKUN	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN	(Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Hamza ÇAKIR	(Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Hanifi VURAL	(Gaziosmanpaşa Üniversitesi)
Prof. Dr. Halûk Harun DUMAN	(Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hicabi KIRLANGIÇ	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin AKKAYA	(Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. İlhan ERDEM	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. İsa ÖZKAN	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmet EMRE	(Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmet ÇETİN	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet ARSLAN	(Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet NARLI	(Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Metin EKİCİ	(Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Muhammet Babahan ŞERİF	(Taşkent Üniversitesi)
Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM	(Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa DEMİRCİ	(Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Orhan SÖYLEMEZ	(Ardahan Üniversitesi)
Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Önal KAYA	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Ramilya YARULLİNA YILDIRIM	(Adıyaman Üniversitesi)
Prof. Dr. Recep TOPARLI	(Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Sami ŞENER	(Sakarya Üniversitesi)
Prof. Dr. Sedat ADIGÜZEL	(Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sema UĞURCAN	(Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Şeref BOYRAZ	(Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN	(Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Taylan ALTUĞ	(Ege Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY	(Emekli Öğretim Üyesi)
Prof. Dr. Üçler BULDUK	(Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Vefa TAŞDELEN	(Yıldız Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Yakup ÇELİK	(Yıldız Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU	(Sakarya Üniversitesi)
Doç. Dr. Abdulhamit KIRMIZI	(İstanbul Şehir Üniversitesi)
Doç. Dr. Alpay Doğan YILDIZ	(Gaziosmanpaşa Üniversitesi)
Doç. Dr. Baki ASİLTÜRK	(Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Beyhan KANTER	(Mardin Artuklu Üniversitesi)
Doç. Dr. Deniz BAYAN	(Trakya Üniversitesi)
Doç. Dr. Erkin EMET	(Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Gülhan ATNUR	(Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülsüm KİLLİ	(Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Hakan SAZYEK	(Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. Hülya ARSLAN EROL	(Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Işık ÖZGÜNDOĞDU EREN	(Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. M. Kubilay AKMAN	(Uşak Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet BİRGÜL	(Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet EROL	(Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet VURAL	(Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Doç. Dr. Metin BECERMEN	(Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Muhsin YILMAZ	(Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Mustafa HİZMETLİ	(Bartın Üniversitesi)
Doç. Dr. Ogün ÜREK	(Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Rıdvan CANIM	(Trakya Üniversitesi)
Doç. Dr. Süleyman EFENDİOĞLU	(Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Süleyman ÖZBEK	(Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Vildan COŞKUN	(Sakarya Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ş. Seher EROL ÇALIŞKAN	(Bartın Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Haluk ÖNER	(Bartın Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Berna Fildiş	(Bartın Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Melek SARI GÜVEN	(Bartın Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Macit BALIK	(Bartın Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Leylâ Burcu DÜNDAR	(Başkent Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Mert ÖKSÜZ	(Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi)

SEMPOZYUM SEKRETERYASI

Arş. Gör. Özge ÖZBAY	(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
Arş. Gör. Müzeyyen SAĞLAM	(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
Arş. Gör. Anıl ÇELİK	(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
Arş. Gör. Alp Eren DEMİRKAYA	(Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)
Uzm. Yrd. İ. Evre BAŞAR	(Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı)
Uzm. Yrd. Hasan Ali ÇETİN	(Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı)
Uzm. Yrd. Ömer GÖK	(Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı)

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİR POETİKALARININ TOPLUMSALLIK BOYUTU

Yrd. Doç. Dr. Haluk ÖNER*

ÖZET

En köklü ve tarihsellik serüveni en uzun edebi tür olan şiirin de süreç boyunca toplumsal değişimin estetik kaydını tuttuğu söylenebilir. Şiir, bu kaydı mazmun, benzetme, analogi, imge, söylem, metafor, sözcük ve dizelerin yarattığı şiirsel atmosferin içinde eriterek kısaca yapısına uygun bir biçim ve söylemle tutmuştur. Bu bakımdan duygulardan anlatma biçimlerine; sözcük ve şekil tercihlerinden içeriğe kadar şiire dair her ayrıntının süreç içerisinde toplumsallık boyutuyla da değerlendirilebileceğini unutmamak gerekir.

Bu bildiride, Cumhuriyet dönemi Türk şiir poetikalarının toplumsallık boyutu, gelenek ve anlam üzerine düşüncelerden yola çıkılarak tespit etmeye çalışacaktır. Seçilen konunun genişliği ve makale türünün sınırlılığı göz önünde tutularak meseleye dönemler, akımlar, hareket bağlamında yaklaşılabilecek ve her anlayışın önemli şairleri üzerinde durularak genel bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri, gelenek, anlam, poetika

SOCIOLOGICAL DIMENSION OF REPUBLIC PERIOD TURKISH POET POETIKAS

ABSTRACT

It can be said that poet which is the most essential and has longest historical adventure literate type also keep aesthetics record of sociological advance during periods. Poet keeps this record by melting it in the poetic environment which poetic theme, assimilation, analogy, image, discourse, metaphor, word and verses create, shortly with an appropriate shape and discourse to its structure. In respect to this, it shouldn't be forgotten that every poetic detail from feelings to phraseology, from word and shape preferences to content can be evaluated by sociological dimensions in the period. This notice will try to determine the sociological dimension of Republic period Turkish poet poetikas on basis of ideas over tradition and meaning. Issue will be approached in context of periods and movements by taking into consideration wideness of selected topic and limitation of essay type. A general framework will be drawn by focusing on the important authors of every ideology.

Keywords: Republic Period Turkish Poet, Tradition, Meaning, Poetika

Giriş

Edebiyatın ürettiği -kurmacalar, duygular, ayrıntılar barındıran- metin gerçekliği ile dış dünya gerçekliği arasındaki uyum, bu uyumun varlığına dair düşünceler, araştırmalar sosyal bilimlerde disiplinlerarası çalışmaların hareket noktalarından biridir. Metin gerçekliği ile sosyolojinin, tarihin, felsefenin metot ve verilerinin uyumluluğu, edebiyatın, bireylerin hayat ve duygularından cemiyetin tecrübe ve düşünme biçimlerine uzanan toplumsallık boyutunun ayrıntılarını da gösterir.

En köklü ve tarihsellik serüveni en uzun edebi tür olan şiirin de süreç boyunca toplumsal değişimin estetik kaydını tuttuğu söylenebilir. Şiir, bu kaydı mazmun, benzetme, analogi, imge, söylem, metafor, sözcük ve dizelerin yarattığı şiirsel atmosferin içinde eriterek kısaca yapısına uygun bir biçim ve söylemle tutmuştur. Bu bakımdan duygulardan anlatma biçimlerine; sözcük ve şekil tercihlerinden içeriğe kadar şiire dair her ayrıntının süreç içerisinde toplumsallık boyutuyla da değerlendirilebileceğini unutmamak gerekir.

Şiir türünün toplumsallık boyutu, diğer edebi türlerde olduğu gibi içerik odaklı bir yaklaşımla görülebilir. Ancak içeriğin tek başına şiirin toplumsallık boyutunu göstermeye yetmeyeceği, şiirin doğasına uygun içkinlikle yarattığı bütün çağrışımların, alt metin okumalarının, dizelerin, sözcüklerin

* Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

de toplumsallık boyutuyla anlam kazandığı söylenebilir. Bilhassa Cumhuriyet sonrası Türk şiir poetikalarına bakıldığında hemen bütün poetik yaklaşımların net tavırlar olarak –karşısında yahut yanında durup- şiirin sınırlarını çizerken değindiği ‘gelenek’ ve ‘anlam’ meseleleri poetikaların şiiri toplumsallık boyutuyla değerlendirdiğini gösteren işaretlerdir.

Poetika, Gelenek ve Toplumsallık

Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar biçiminde tanımlanabilecek "gelenek" kavramının tarih, sosyoloji, felsefe gibi sosyal bilimler disiplinlerinin ve zihinsel alanların penceresinden ‘norm, etik, değer, varoluş, anane’ gibi kavramların desteğiyle tanımlandığı, açıklandığı, yapıldığı görülür. Edebiyat bağlamında incelediğimiz zaman tanımın temelde aynı kalsa da nüanslarla değişikliğe uğratılabileceğini söylemek mümkündür. Edebiyatta gelenek kavramının tanımı, önceki nesillerden devralınan değer, biçim, söyleyiş ve içeriğin sonrakilerce de devam ettirilmesi olarak inceltilir. Bütün bu tanımlamaların insandan cemiyete yahut bireyle cemiyetin ilişkisi bağlamında yapıldığına; ‘toplum’ kavramının tarihsellik, ‘yenileşme’ düşüncelerinin üretme yahut bozma bağlamıyla zemine oturtulduğuna dikkat edilirse ‘gelenek’ kavramının önemi pekiştirilir.

Türk şiirinde özellikle Tanzimat ve Cumhuriyet sonrası dönemlerde ‘gelenek’ kavramının bir sorunsal olarak gündeme geldiğini söylemek yanlış olmaz. Toplumsal değişimin gerekliliği olarak geleneğin yıkılması bazen de yenilenmesinin şart olduğuna dair geliştirilen düşüncelerin kalıp bir anlayışla yerleşmesi gelenek kavramını, toplumun ve şiirin gündeminde tartışmaların odağına yerleştirir. Yeni Türk şiirinin süreç içerisinde ne zaman başladığı değilse de ne kadar devam ettiği sorusuna cevap vermek kolay değildir. Cevabı bulmayı zorlaştıran yahut bizi birden fazla cevaba götüren nedense toplumsal değişimin yansıma alanlarından biri olan şiirin bu hızlı değişime verdiği anlık tepkilerdir. Zira mazmunlarını içkinleştiren ve ilhamını dini öğretilerden alan Divan şiiri geleneğini, Batı'dan gelen anlayışlarla eleştiren Tanzimat kuşağı şairlerinin de; Ayşe Fatma edebiyatından bıkıp öz şiire ulaşacaklarına dair ilanlar yayımlayan Yedi Meşalecilerin de; biçimsel olarak dar kalıplara sığamadıkları için bütün şiir kurallarını kaldıran Garipçilerin de, *Yeni Türk Şiiri*¹ adıyla kitap yayımlayan 80 Kuşağı şairlerinin de yeni Türk şiirinin birer parçası olduğunu unutmamak gerekir. Türk şiirinde "yeni" kavramının tarihsel ve toplumsal karşılığını bulmak, bu çizgide bir tanımlama yapmak yerine süreç içerisinde güncellenen bir yenileşme ve toplumsallaşma anlayışından bahsedilebilir. Bu tarihin başlangıç noktasına Tanzimat dönemi koyulurken sürecin son halkası olarak günümüz şiiri düşünülebilir.

Türk şiirinde "yeni" ya da "yenileşme" kavramını geleneğe bakış sorunsalından değerlendirmek, toplumsal değişimin estetik izlerini sürmek anlamına da gelir. Çünkü şiirde yaşanan değişimlerin temelinde bireysel ve toplumsal değişimlerin yarattığı bütünlüklü etkiler vardır. Şiir bu etkilerin estetik yansıma alanlarından biridir. Edebiyat tarihinde yapılan tasniflerde gelenek kavramına bakış, şiir akımları, topluluk ya da hareketlerinin genel özelliklerini ortaya koymada temel referans noktalarından biri olduğu gibi şiirin toplumsallık boyutuna da işaret eder. Yukarıda bahsettiklerimiz dışında heceyle şiir yazma geleneğini devam ettiren Milli Edebiyatçı ve Beş Hececiler, geleneğe dayanarak modern şiir yaratmış Yahya Kemal ve bu zincirin devamı olarak görülebilecek Ahmet Hamdi Tanpınar, Behçet Necatigil, Hilmi Yavuz gibi şairler, folkloru şiirin söylem gücünü kıran bir düşman olarak gören İkinci Yeniciler, poetikalarının omurgasını geleneğe dayandırmaya çalışan Hisarcılar gibi edebiyat tarihi tasniflerinde bir edebi hareket ya da akım olarak görülen bütün anlayışların gelenek kavramına bakışı, bu oluşumların toplumsallık meselesine bakışını da gösteren asli unsurdur.

Poetika, Şiirde Anlam Meselesi ve Toplumsallık

Poetika, şairin yaşadığı dönemin koşullarını benimsemesi ya da bu koşullara tepki vermesi; geçmiş duygusuna bakışı bağlamlarında değerlendirildiğinde bile şiirin yazıldığı döneme ait bir metin olduğunu gösterir. Şiirin anlamı/anlaşılması üzerine yürütülen düşünceler, toplumsallık boyutunu

¹ Metin Celal, *Yeni Türk Şiiri*, Çizgi Yayınları, İstanbul 1999

gösteren farklı bir perspektiftir. Şiirin anlamı üzerinden yürütülen poetikaların hiçbirinde anlam ve anlaşılma eylemleri birbirinden ayırıştırılmaz. Bu aynılaştırma ve algılama biçimi, şiirin ulaştığı ‘okur’ kimliğinin şiiri anlama boyutuyla metni yeniden inşa etmesi anlamına gelir. Şairler, akımlar, edebiyat iklimleri, poetikalarında anlam üzerine fikir yürütürken dolaylı yollardan sanatın toplumsallık boyutuna işaret eden ‘okur merkezli’ sürecin bir parçası olurlar. Umberto Eco *Açık Yapıt* adlı eserinde okurun metni anlamak için verdiği uğraşların metni açık bir yapıya dönüştürdüğünü ve metnin bu katkıyla tamamlandığını söyler: “... yapıt kasıtlı olarak izleyicinin tepkisini açıklığa yöneltmektedir. ‘Öneren’ yapıt, her seferinde izleyicinin hayal gücü ve duyarlılığının katkıları ile kendini gerçekleştirir. Her bir şiir okuyuşumuzda metnin dünyasına bağlılık ruhu ile uyum içinde olmaya eğilimli özel bir dünyamız varsa, öneriye dayandığı tartışmalı olan şiirler, metin izleyicinin özel dünyasını etkileme eğilimindedir. Metafiziksel niyetlerin ya da çökük ruh halinin ötesinde, izleme düzeneği bir çeşit ‘açıklık’ durumunu açığa vurmaktadır.”² Bu düşünce genelde edebiyatın özeldir şiirin bireyden topluma uzanan yapısal özelliğine de vurgu yapmaktadır. Metnin; farklı düşünceleri, duygulanmaları benimseyen okur profilleri ile buluşması sanatın toplumsallık boyutunu gösterir niteliktedir.

Şair, kendi şiirinin anlaşılıp anlaşılmamasına dair düşüncelerini dillendirirken bir yönüyle ‘okur’u şiirine paydaş yapıp yapmama konusundaki tercihini de gösterir. Başka bir yönüyle de anlam meselesinde şair edilgen, poetikayı ve şiiri okuyup anlam çıkaran okur etken rol üstlenir. Bu bakımdan şiirde anlam meselesine dair bütün görüşler, şiir anlayışlarının toplum düşüncelerini de gösterir. Anlamdan bahseden poetikalar, nitelikli okur kitlesi yaratma niyetinde midir? Şiirin niteliği konusunda hassasiyet göstermekte midir? Şairin nitelikli okur yaratma uğraşında oluşu, okur perspektifinden bir sınıfsal sorun yaratabileceği için bu düşünce şiiri toplumsallık boyutundan uzaklaştırır mı? Bütün bu sorular bir yana şiirde anlam üzerine yürütülen bütün düşünceler, şiir metninin, içeriğin ötesinde, bir yaklaşımla toplumsallaşma boyutlarından biridir.

Türk edebiyatında hemen her şiir anlayışı şiirin anlaşılmasına dair görüşünü beyan etmiştir. Bu beyanlar çoğunlukla ‘anlaşılır olma’ ile ‘kapalı şiir yazma’ söylemleri üzerinden temellendirilmiştir.

Cumhuriyet Döneminde Türk Şiir Poetikalarının Toplumsallık Boyutu

Cumhuriyet dönemi şiir poetikalarında ‘gelenek ve anlam’ üzerine düşünceler şiirin yapısal- içerik görünümünü ve toplumsallık boyutunu gösteren iki farklı alan olarak ayırmamış çoğunlukla poetikayı besleyen ve birbirini tamamlayan unsurlar olarak bir arada verilmiştir. Bu nedenle şiir anlayışlarının gelenek ve anlam meselesine bakışını ayırştırmak bütünlüğü bozan bir yaklaşım olacaktır.

Modern Türk şiirinin başladığı yerde duran **Ahmet Haşim** poetikasında şiirin toplumsallık boyutu ve topluma dair hassasiyetleri dile getirmesi konusunda oldukça mesafeli hatta bu bunu dışlayan bir yaklaşım sergiler. Ahmet Haşim’in poetikasının odağında ‘birey’in hassasiyetleri ve izlenimleri vardır. Anlam kaygısı taşıyanları ‘sanat mefhumunu taglit eden sanat memuru’na benzeten Haşim, “hâlbuki şair, ne bir hakikat habercisi, ne bir belagatli insan, ne de bir vazı-ı kanundur. Şairin lisanı ‘nesir gibi anlaşılmak için değil fakat duyulmak üzere vücut bulmuş, musiki ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın, mutavassıt bir lisandır.”³ sözleriyle şiiri önce duyulan bir sanat olarak gösterir. Şiiri ‘musiki’ye yaklaştırarak anlam boyutunu tali unsur olarak gösteren Haşim, şiirin anlaşılması konusunda Umberto Eco’nun yukarıda bahsettiğimiz ‘açık yapıt’ düşüncesine yaklaşır. ‘Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar’ başlıklı yazısında muhayyilenin şiiri tamamlayabileceğini, bu şekilde anlamın zenginleşebileceğini dile getirirken okuru; şiiri farklı katmanlarla anlayarak tamamlayan, böylece şiiri çok anlamlılığa uygun bir noktaya taşıyan paydaş olarak görür: “Mevzu, gece içinde güller gibi, cümlelerin ahenkli karanlığında ve muattar heyecanı içinde bir nim-şekil olarak

² Umberto Eco, *Açık Yapıt*, Can Yayınları, İstanbul 2000, s. 71

³ Ahmet Haşim, “Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar”, *Bütün Şiirleri*, Haz: İnci Enginün-Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 2001, s. 6

ancak sezilir bir halde bırakılırsa muhayyile onun eksik kalan aksamını ikmal eder ve ona hakikatten bin kere daha müheyyiç bir vücut verir.”⁴

Türk şiirinin ‘Klasik’ ile ‘yeni’ arasındaki en önemli ve kuvvetli bağı olan **Yahya Kemal Beyatlı** poetikasında anlam meselesinden önce ‘gelenek’ anlayışını önemser. Onun poetikasında anlam, geleneğe bakışının tamamlayıcı unsuru olarak ‘deruni ahenk’ anlayışıyla yerleşir. Yahya Kemal’in geleneğe bakışı tarih, coğrafya, sanat üçgeninin birleştiği yerdedir. Tarih anlayışı; coğrafyanın topluma, sanata etkisi ve toplum hassasiyetleri; adeta bir duyguya dönüşen ‘mazi’ anlayışı, poetikasının bütünü oluşturur. Bu parçaları yoğuran en önemli harç da onun ‘gelenek’ üzerine düşünceleridir. Yahya Kemal Beyatlı şiirin ve toplumun tarihsellik anlayışından kopmadan yenilenebileceğini düşünür. Bu bağlamda onun şiir anlayışının temelinde gelenekten uzaklaşarak yeni bir söylem yaratmak değil -geçmiş hassasiyetini ihmal etmeden- geleneğin yeniden üretilmesi vardır. Aruz vezninden vazgeçmeyen ve Klasik şiir zevkini şiirin odağına yerleştiren şair, tarih anlayışını da kopmaya karşı çıkan bu bakışıyla oluşturur. Yahya Kemal Beyatlı’nın bu yaklaşımı yenilik arayışı çabalarının kendiliğinden bir ‘geçmiş’ yaratmasına bağlanabilir: “Süreklilik ve gelenekteki her derin kopma, yeni bir başlangıç arama aşamasında, geçmiş oluşmasına yardımcı olur. Yeni başlangıçlar, rönesanslar, restorasyonlar hep geçmişe dönüş, ondan destek alma biçiminde ortaya çıkarlar. Geleceği ürettikleri, yeniden kurdukları, kapsadıkları ölçüde geçmiş keşfederler.”⁵ Bu bağlamda şairin ‘*Ne harabî, ne harabâtîyim / Kökü mâzide olan âtîyim!*’ dizeleri hem poetikasının bir parçası olarak görülebilir hem de şiirinin ‘mâzi ve âtî’den yani toplumsal ve tarihsel arka plandan beslendiğini gösterir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında şiirde ‘dil, vezin, millilik’ odakları üzerinden yürütülen millileşme hareketinin devamcıları olan **Beş Hececiler**, şiir anlayışlarının toplumsallık boyutunu hem anlam hem gelenek üzerinden inşa ederler. Bu topluluk, anlam üzerinden şiirin toplumsallık boyutunu dil vurgusuyla gösterir. Kullanılan dil, Beş Hececilerin anlaşılır olma konusunda özel bir çaba içinde olduklarını göstermektedir. Bu topluluğun geleneğe bakışı, temelden yaşanan bir toplumsal değişimin de izlerini taşır. Zira bu şairler gelenek kavramını benimsemiş olsalar da Klasik Türk şiirini gelenek olarak benimsemek yerine halk şiiri ve kültürü penceresinden arkaik döneme uzanan bir anlayışı önceler. Vezin tercihleri de gelenek ve anlam anlayışlarını keşiştiren noktadadır. **Faruk Nafiz Çamlıbel**’in manzum poetika olarak değerlendirilebilecek “Sanat” şiiri de Beş Hececilerin gelenek anlayışını özetler niteliktedir: *Başka sanat bilmeyiz, karşımızda dururken/ Yazılmamış bir destan gibi Anadolu’muz. /Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken/ Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz.*⁶ Halk kültürü ve motiflerini, geleneksel değerleri yaşatmanın öncelikli unsuru olarak gören **Bedri Rahmi Eyüboğlu**’nu da unutmamak gerekir. Bedri Rahmi, folklorik öğelerden beslenip, halk kültürünü şiirinin öncelikli esin kaynağı yapar ve gelenekten beslenen bu yerli çıkış noktasıyla evrensel değerlere ulaşmak ister.

Şiirde geleneksel unsurları biçimsel anlamda bir alışkanlık olarak devam ettiren (hece ölçüsüyle yazarak) saf şiir akımının şairleri toplumsal hassasiyetlerini bireyin iç dünyasının bir parçası olarak yansıtır. **Ahmet Hamdi Tanpınar** şiirde anlam unsurunu ‘kapalılık’tan çok ‘derinlik’ olarak algılar ve derinliği kültürel perspektifi ihmal etmeden yakalar. Ahmet Hamdi Tanpınar biraz da bu derinliğin parçası olarak görülebilecek ‘gelenek’ anlayışını, bir ruh olarak gördüğü ‘geçmiş’le yaşatır. Onun şiirine rüya, musiki, hayal, zaman ve geçmiş kavramlarıyla girilebilir. Gelenek kavramını, kavramsal ve duygusal karşılığı olan kelimelerin dünyasından anlaması, Tanpınar şiirini bir kültür şiirine dönüştürür ki bu dönüşüm, ‘birikimli, nitelikli okur’unu da yaratmış olur. Ahmet Hamdi Tanpınar, şiirin biçimine dair tercihlerini gelenekten yana kullanır: “Bunların dışında şiirin yapısı yahut neticeye bizi vardırıarak çalışmanın kendisi gelir. Bence şiir bir şekil meselesidir. Şekil her şeyden evvel dilin vezin ve kafiye ve şiire ait diğer kaideler yavaş yavaş bizde şahsî bir teknik haline gelirler. Ve dile bu sayede, evvelâ kendi sesimiz ve biraz da o yolla ve onunla beraber benliğimiz, iç hayat tecrübelerimiz girer.”⁷ Şiirde geleneği biçimsel unsurları devam ettirerek yaşatan Tanpınar,

⁴ a.g.e. s.12

⁵ Jan Assmann, *Kültürel Bellek*, Çev. Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001, s.36

⁶ Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları-Toplu Şiirler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008

⁷ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yaşadığım Gibi*, Haz. Birol Emil, Dergâh Yayınları, İstanbul 1996, s.352

şairin 'kendi sesi' ile birleşen –ki şairin kendi sesi aynı zamanda 'şimdi' demektir- geleneğin daha anlamlı olacağını da vurgular.

Necip Fazıl Kısakürek'in, şiirde 'fikir' unsurunu ön planda tutması, onun şiirde toplumsallık boyutunu ne kadar önemseydiğini gösterir. 'His ve fikir'in şiirin iki büyük unsuru olduğunu söyleyen Necip Fazıl, şiire, bu unsurları taşıması gerektiğine dair bir misyon yüklemiş olur ki bu durumda poetikasında anlam boyutuyla toplumsal hassasiyet kendiliğinden ön plana çıkar: "Şiir nescini ören iç ve dış unsurlar, onda, iki büyük ve ayrı vücuda yer verir: Kütük ve nakış... Kütük ve şiirin ana maddesi, his ve fikir yekûnundan ibaret muhtevası... Nakış da, bütün bu his ve fikir muhtevasının (ambalaj) zarafeti, (estetik) ve (fonetik) havası, giyim ve kuşam oyunu..."⁸ Nakış olarak adlandırdığı biçimsel unsurları da şiirinde ihmal etmeyen şair biçimsel yönleriyle geleneksel unsurları devam ettirir. Ancak bu unsurların yeni bir söyleme biçimi yahut anlam boyutuyla vermeyen şiiri de eleştirir: "Şiirde şekil ve kalıp, zatiyle şekil ve kalıp olarak haykırdığı 'ben buradayım' dediği nispette o şiir kötüdür. O zaman şiiri, gözlerindeki çukura alçı dökülmüş ve üzerine kömürle kaş, kirpik ve göz oturtmaya çalışmış bir iskelet kafasına benzetsek yanlış olmaz."⁹

Şiirin kaynakları dahası kaynaklardan beslenme metodu ile özgün bir şair olan **Asaf Halet Çelebi**, saf şiiri poetikasının odağına yerleştirdiği için geleneğe de saf şiirin izlerini arar. Şairin geleneği anlama biçimi, kendi anlayışının dolayısıyla 'şimdi'nin değerlerine göredir: "Ancak diğer şark şiirlerinde olduğu gibi hakiki şiirin örneklerini vermekle beraber ponlardaki saf şiir billurları ekseriya bir kasidenin, bir gazelin, bir şarkı veya diğer neviden bir şiirin köşelerine ilişik olarak kalıyordu."¹⁰ Onun poetikasının bir parçası da geleneği saf şiirde yeniden yoğurmak, bir anlamda yeniden üretmektir. Yoğurma, geleneğin biçimsel unsurları ile doğrudan ilgili değildir. Vezin ve kafiye'nin hâkim olduğu formal unsurlardan önce zihniyet ve yaşama bakış bağlamında benimsemek biçiminde algılanırsa Asaf Halet Çelebi'nin tasavvufi unsurları şiir içeriğinin önemli bir parçası haline getirmesi de anlamlı olur. "Vezin ve kafiye reçetelerinin itibarlığı meydanda. Her şiir için yeni bir şekil yaratma kudretini kendinde göremeyenlerin tesellisi... Fakat muhtevanın bu kadar çoğaldığı bugünkü şiiri basma kalıp tek şekil tatmin etmez."¹¹ Anlam meselesine de saf şiir penceresinden bakan şaire göre 'Anlamak izafi bir mefhumdur.' Asaf Halet Çelebi'nin şiirin nasıl anlaşıldığına dair düşünceleri katmanlı bir okur ve şair profili çıkarır. 'Yarı münevver' bir okurun şiiri anlama yolunda yanlış bir yol izleyebileceğini, 'sanatkar canbazlığını' anlamının şiiri anlamak olmayacağını söyleyen Asaf Halet, bu düşüncesiyle canbaz sanatkâr-hakiki sanatkâr; yarı münevver okur-münevver okur profillerini yaratmış olur. Bu ayrıştırma Ahmet Haşim'de olduğu gibi şairin şiir metinlerini açık yapıta dönüştürme arzusundan çok şiir ve derinlik birlikteliğini sağlama çabalarının sonucudur. Can Şen de Asaf Halet'in anlam ve gelenek meselesine bakışını Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'in poetikalarıyla karşılaştırarak şairin şiire sadece mana ve gramer açısından bakılmasına karşı olduğunu, bunun anlamı dışlamak biçiminde düşünülmemesi gerektiğinin altını çizer.¹²

1940'lı yıllarda Türk şiirinde önemli kırılmalar yaratan **Garip** hareketi, biçim, içerik, söylem bakımından 'karşı' sözcüğünü adeta kavramsallaştıran ve bu kavramın bütün pratiklerini yansıtan bir yaklaşımla şiir anlayışını temellendirir. Geleneğe dair bütün unsurları reddederken gündelik hayat ve sıradan insanın varlığını şiire sokarak, 'humour'u kullanarak, dili şiirin sıradan bir uzvu haline dönüştürerek poetikasının toplumsallık boyutunu dengeler. Şiirde geleneksel unsurlara karşı çıkarken anlam üzerinden toplumsallığı yakalarlar. Garip şiirinin şiir geleneğine bakışını da tek perspektiften değerlendirmemek gerekir. Garipçilerin gelenek eleştirisi, kavramın zihinsel alanda anlaşılma düzeyindeki yüzeyselliği ve bunun tekrarlar, tek seslilik biçiminde pratiğe yansması esasına dayanır. Mısracı tercihlerin, benzetme ve mecaz gibi sanatsal unsurların, şiire has özel bir dil yaratma

⁸ Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1992, s. 479

⁹ a.g.e. s. 480

¹⁰ Asaf Hâlet Çelebi, "Benim Gözümle Şiir Davası", *Asaf Hâlet Çelebi*, Mustafa Miyasoğlu, MEB Yayınları, İstanbul 1994, s. 123

¹¹ a.g.e. s. 131

¹² Can Şen, *Vurma Kazmayı Ferhâd: Asaf Hâlet Çelebi'nin Şiirlerinde Şahıslar*, Gece Kitaplığı, Ankara 2014, s.34

çabalarının, ‘tedahül’ anlayışının karşısında olmalarının temel nedeni, gelenek temsiliyeti olan bu pratiklerin sıradan hayatları ve insanları ihmal etmesi, dizenin şiirin bütününde olması gereken anlamı parçalayacak kadar önemsenmiş olmasıdır. Garipçilere göre dizenin geleneksel anlayışta bu kadar önemli görülmesi vezin ve kafiyeyi de şiirin öncelikli unsurlarına dönüştürmüştür. Garipçiler bu anlayışla gelenek reddiyesi yaparken şiirde ‘güzellik’i sırf geleneğin bir parçası olduğu için reddetmemişlerdir. **Orhan Veli**’nin Tanzimat eleştirisi yaparken Klasik şiire yaptığı güzelleme de bu düşünceyi destekler: “Divan edebiyatının sadece kötü taraflarını devam ettiren ve güzelliğinden külliye mahrum bulunan Tanzimat edebiyatı da, aynı şekilde bu hadiselerden haberdar olamamıştır”¹³

Nazım Hikmet’in öncüsü olduğu toplumcu gerçekçi anlayış, sanatın toplumsallık boyutunu kimi zaman sanatın kendisinden daha mühim gördüğü için gelenek ve anlam meselesi bu anlayışın poetikasında, şiirin toplumsallığını gösteren boyutlar olmaktan öte zaten toplumcu olması gereken bütünlüklü bir dünya görüşünün parçalarıdır. Sanat bütün estetik söylemiyle toplumsal eleştiri ve hassasiyetlerin, ideal toplum tasavvurunun kurumsal temsiliyetini üstlenecek bir misyonla da var olabilir. Toplumcu gerçekçi poetika, geleneksel unsurları şiirin yapısal ve içerik odaklı varlığını devam ettiren asli unsur olarak görmekten öte bu unsurlara toplumsal/tarihi düşünme ve yaşama biçiminin dizelere yansımış örneği olarak bakar. Şiirin yapısal/içerik özellikleri, bu tarihselliğin ve zihni yapılanmanın estetik yansıma biçimleridir. ‘Putları Niçin Kırıyoruz’ yazısında Nazım Hikmet’in gelenek eleştirisi yaparken sanatı ‘fikir ve cereyan’ hareketi olarak adlandırıp Abdülhak Hamid Tarhan ve Mehmed Emin Yurdakul gibi şairleri birer put olarak görmesi, şiir geleneğinin önemli durakları olan bu şahsiyetlerin zihni, toplumsal hassasiyetleri gösterme biçimlerine, dillerinin eksik ya da yanlışlığına yapılan eleştiridir: “Mehmet Emin Bey’e gelince, şahsen kendisine hürmet ettiğimiz bu adam etrafında koparılan, daha doğrusu kopartılmak istenen fırtınaya hayret ediyoruz. Mehmet Emin Bey milli şair olabilir mi? Emin Bey’in kullandığı lisan bile Türkçe değildir. Emin Bey’in lisansı sahte, uydurma ve bizimle alakası olmayan yabancı bir lisandır.”¹⁴

Nazım Hikmet’ten sonra Hasan Hüseyin, Ahmed Arif, Şükran Kurdakul gibi şairlerin toplumcu gerçekçi anlayışı aynı poetik/politik duruşla devam ettirdiğini görürüz. Toplumcu gerçekçiler ‘gelenek’ kavramını şiirin biçimsel sorunsalı olarak değerlendirmekten öte bir bütün halinde insan hak ve hürriyetlerini kısıtlayan sınırlılıklar olarak görmüş; eskimiş bir zihniyet alanı olması ve toplumsal yaşamda aksayan pratiklerin tarihselliği bağlamında eleştirmişlerdir.

İkinci Yeni hareketinin gelenek ve anlam meselesine bakışını yalnızca Cemal Süreya’nın ‘Folklor Şiire Düşman’ sloganyla değerlendirmek, farklı çıkış noktalarıyla poetikalarını oluşturan şairlerine haksızlık olacaktır. İkinci Yenicilerin geleneğe bakışında bütünüyle bir ortaklık olmadığı gibi bu anlayışın geleneği bütünüyle reddettiği de söylenemez. İkinci Yenicilerin en mühim eğilimlerinden biri, gelenek dâhil bütün geçmişe; aşk dâhil her ayrıntısıyla şimdiye özetle şiire dair her unsura ironi, imge ve birey merkezli bakan bir söyleme biçimine sahip oluşlarıdır. Bu bakımdan İkinci Yeni şiirinde geleneğe dair bütün unsurlar, neredeyse çağdaşları olan Garipçilerin anlayışı da dâhil, varlığını göstermese de hissettirir. Cevat Akkanat *İkinci Yeni ve Gelenek* adlı çalışmasında Ramazan Kaplan’ın bu konudaki düşüncelerini aktarır “... İkinci Yeniyle Ahmet Haşim’in şiiri arasında -insanın iç dünyasının ele alınışı ve şiir dilinin kullanılışı yönlerinden- önemli bir yakınlık kurulabileceğini, büyük bir yanıyla tepki olduğu Garip şiirindeki nükte ve şaşırtmanın daha değişik bir ele alışla İkinci Yeni’de devam ettiğini, halk şiiri geleneğiyle de bağların iyice koparıldığını, ancak bazı şairlerce halk söyleyişine yer verildiğini belirtmek gerekir.”¹⁵ İkinci Yeni şiiri ‘birey’in yabancılaşma ve kaçış arzusunun, bölünmüşlüğü; humour anlayışından ironiye geçişin imge odaklı hikâyesidir. Bu anlayışın toplumsallık boyutu tam da humour anlayışını ironiye dönüştürme becerisini, birey’in toplum karşısında duruş biçimini gösterme noktasında başlar. Bütün bunlar geleneği algılama biçimini de fotoğraflar. İmgeyi şiirin öncelikli unsuru haline getirmelerini yalnızca şiir odaklı bir bakışla nedensellendirmek mümkün değildir. İmge kullanımında ‘birey olma’ arzusu;

¹³ Orhan Veli Kanık, *Edebiyat Dünyamız*, Haz: Asım Bezirci, Bilgi Yayınları, Ankara 1975, s.51

¹⁴ Nâzım Hikmet, *Yazılar: Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil*, Cilt 1. Adam Yayınları, İstanbul 1996, s. 16

¹⁵ Cevat Akkanat, *Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri*, Okur Kitaplığı, Ankara 2012, s. 131

yaşamı, 'öteki'ni birey penceresinden anlatma ısrarı ve mücadelesi de etkili olmuştur. İmgenin şiirin omurgası haline dönüştürülmesi ile Türk toplumunun modernleşme süreci karşılaştırıldığında İkinci Yeni poetikası daha anlaşılır bir zemine oturtulabilir. Aynı bağlamda İkinci Yeni şiirinin toplumsallık boyutu değerlendirilirken, topluma duyarlılık göstermeme biçiminde değil bu hassasiyetleri şiirin bütün unsurlarında yaptıkları gibi imgenin ardında gizleme anlayışı öne çıkarılmalıdır.

İkinci Yeni şairlerinin şiirde anlam meselesine yaklaşımını, bu şairlerin aldığı eleştiriler üzerinden de yorumlayan Alaattin Karaca, hareketin öncelikle kendisini eleştiren kalıp düşüncelerin karşısında durarak geleneği yıktığını söyler: "Karşılarında kökleşmiş bir geleneksel, egemen poetik iktidar vardır. Bu poetik iktidar, yansıtıcıdır; şairi yalnızca edilgen bir yansıtıcı nesne olarak görür, doğanın, us ve mantığın güdümündedir; doğallıkla buna uygun mimetik bir dil kullanır. İşte İkinci Yeni, bu poetik iktidara saldırır ve sonuçta Roland Barthes'in dediğiyle uyumlu bir şekilde, önce bu poetik iktidarın dilini yıkmayı amaçlar. Böylece, alışılmamış şiir dili değişir; öncekilere göre 'ters bir dil'dir bu. Alışılmamış bağdaştırmalar, alışılmamış imgeler, alışılmamış ton, şaşırtmaca, sıçrama, birden yol değiştirme, türetilmiş yeni sözcükler... Sonuçta İkinci Yeni, 1956'dan sonra -her yenide olduğu gibi- çoğunlukça yadırganır, yadsınır hatta. Ortak tepki şudur: Bu şiir anlamsızdır, saçmadır, toplumdandır, yaşamdan kopuktur vs."¹⁶

Geleneği ve anlamı farklı imajlarla imgenin, yeni bir söyleme biçiminin parçası olarak yeniden üretme konusunda İkinci Yeni şairlerinin ortaklığı vardır. Ancak imgeyi, soyutlamayı, analogiyi kullanarak kurdukları bu ortaklık, şiir üzerine yazdıkları düzyazılarda ve dize işçiliğinde özgünlüğe dönüşür. İlhan Berk gibi şairler anlam-anlaşılma üzerine yoğunlaşırken Sezai Karakoç, Cemal Süreya gibi şairler de gelenek üzerine düşünürler.

Hareketin neo-klasik şairi denilebilecek **Sezai Karakoç**, değerler hassasiyeti ve düşünce altyapısının şiirine kattığı zenginlikle şiir ve medeniyet arasında doğrudan bağlar kurar. Klasik şiir zevkini poetikasının temelini yerleştiren Karakoç'un Divan şiirinden çoğunlukla kültür ve zihniyet bağlamında beslendiği söylenebilir. "O gelenekten yararlanırken aktarmacılık ve taklitten uzak durur. Eski şiirle teması ne salt şematik ne de biçimseldir. Ses seviyesinde de değildir bu temas derecesi. Klasik şiirin olanca verimi ve kültür verileri iğreti durmaz şiirinde. Şiirin bütününe sinmiş ve erimiştir. Çünkü şairimiz, eski şiirimizdeki 'genel özü' ve şiirseli iyi kavramıştır."¹⁷

Şiirin geleneği aksettiren en uzun soluklu tür olduğunu söyleyen **Cemal Süreya**'nın eleştirileri geleneğin kuru ve sığ taraflarının şiirde devam ettirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. 'Folklor Şiire Düşman' yazısında da halk kültürünün zirve şahsiyetleri üzerinden devam ettirilen taklitlerin yeni bir şiir dili yaratmadığı gibi iyi şair yetişmesini de engellediğini ve halk deyimlerinin yalnızca zirve şahsiyetleri yetiştirecek kadar zengin olduğunu söyler: "Bakın dikkat ederseniz şiirde kişiliğe bugün eskisinden daha çok önem veriyoruz. Sanırım gelecekte bu daha da çok olacak... Folklordaysa daha çok anonim kalıplar var. Bu kalıplar kişilik kazanmaya hiç uygun değil. Karacaoğlan'a, Emrah'a, şuna buna büyük şair diyenlerin kulakları çınlasın, kişiliksiz de büyük şair olunacağına inan getirmişler demek. Folklor ve halk deyimleri ancak bir şairi taşıyabilir, fazlasına dayanacak gücü yoktur."¹⁸

Poetikasını anlam meselesi üzerinden şekillendiren **İlhan Berk**, anlamın şiirde tali unsur olduğunu şiiri anlama uğraşı ile 'us'sal metodun karşılığı üzerinden verir. "Bir şiiri anladığımızı söylemek çok su götürür. Bunu yalnız büyük bir şiir için değil, orta halli bir şiir için bile söylemek zordur. İyi bir şiir anlamla yola çıkmaya her zaman engeldir... Usla yaklaşmak şiiri bütün çıkmaza sokar. Ne denli üstüne gidilirse gidilsin boş bir duvara çarpılacaktır. Us çünkü bir şiiri anlamaya yetmez. Kendi dışında hiçbir şey görmez us."¹⁹ Şiir okurunun 'usçu' yaklaşımlarını eleştirir. Şiirin toplumsallık boyutunu, şiir iklimini duygusal ve parçalı soluyabilen modernist ve nitelikli okur düzeyinde arar. "Bir şiirin kendi gerçeğinden başka bir gerçeği olmadığını" söyleyen İlhan Berk,

¹⁶ Alaattin Karaca, 'İkinci Yeni Şiiri ve Resim' *Turkish Studies*, Bahar 2010, s.298

¹⁷ Turan Karataş, *Doğunun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1988, s.217

¹⁸ Cemal Süreya, *Folklor Şiire Düşman*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s.32

¹⁹ İlhan Berk, *Poetika*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s.55

metin gerçekliği ile nesnel gerçekliği birbirinden ayırır. Tam da bu noktada şiirin anlam üzerinden toplumsallık boyutunu inkâr eder boyutlara taşır. Ancak bu yaklaşımın algılanma biçimini düşünmüş olmalıdır ki “Artık düğümü atmanın sırasıdır: Şiir bir şey anlatmaz demek, anlamı yoktur demek değildir. Anlamla yola çıkılmaz demektir.”²⁰ sözleriyle bitirdiği poetikasının toplumsallık boyutunun sınırlarını kesinleştirmiş olur. İlhan Berk, şiirde -okuma yazma boyutunda- anlamı önceleyen anlayışın karşısında olduğu için ona göre şiirin toplumsallık boyutu ‘birey’in şiiri yazma ve anlama niteliği ile sınırlıdır. Şiirde anlam boyutunu tali unsurlardan biri olarak göstermek isteyen poetikaların alt metninde anlaşılma kaygısını taşımayan bir niyet yattığı kadar okurunu yaratan şair kimliğini ortaya çıkardığını da sezmemek gerekir.

1980’li yıllara gelindiğinde anlam tartışmalarının İkinci Yeni anlayışının kurduğu hâkimiyetle nispeten zayıfladığı söylenebilir. Bu bakımdan **1980 Kuşağı** şairleri poetikalarında anlam üzerine düşüncelerini Tuğrul Tanyol’un ‘iyi şiir’ tanımında birleştirirler. Onlara göre iyi şiir hangi sözcük tercihleriyle yahut hangi anlam ilişkileriyle kurulursa kurulsun ‘güzel’ olduğu sürece dikkate değerdir. Belki bu yaklaşımın sonucu olarak 1980 kuşağı şairleri ‘imgeci, toplumcu gerçekçi, Garipçi vb.’ etkileri devam ettiren şairler olarak tasnif edilirler.

1980 kuşağının toplumsallık boyutu, dönemin sosyolojik hareketliliğine bağlı olarak okunabilir. Ancak temsilcilerinin bu hareketliliği şiir anlayışlarına yansıttığını ya da bu hareketin bütünüyle dönem sosyolojisine bir tepki olduğu düşüncesi tartışılabilir yargılardandır. 1980 Kuşağı şiirinde darbe döneminin izlerini kimi şairlerde doğrudan ve açık ifade tercihleriyle kimi şairlerde de imalı, imgeli söyleyişlerde bulmak mümkündür. Bu bakımdan kuşak şiirini gelenek kavramına bakışı üzerinden değerlendirmek hareketin toplumsallık boyutunu göstermenin de ortak paydası olacaktır. Dönem şairlerinin kuşak şairi olarak adlandırılma, edebiyat tarihi içerisinde yapılan tasniflerde bir hareket olmasa da topluluk olarak kabul edilme nedenlerinden biri de onların bireysel özellik gösteren ve tek tek incelenmesi gereken poetikalarından yapılabilen genellemelerdir. Ortak özellikleri olarak da adlandırabileceğimiz bu genellemelerde ilk sırayı kuşak şairlerinin geleneğe bakışı alır. 80 şiirinin genel özelliğini yansıtmaması bakımından da önemli hale gelen gelenek algısını kuşak şiirinin diğer özellikleri gibi bireysel boyutta ele alabiliriz. Yanı sıra bu bireyselliklerden çıkaracağımız sonuçlarla genel bir değerlendirmenin içinde de inceleyebiliriz. Kuşak şairlerinin gelenek algısı ve geleneği kullanma biçimleri ayrışma ve sorunsal oluşturmada farklılık göstermektedir. Gelenek algısı ve geleneği kullanma biçimindeki bu farklılıklar şiire bakma ve şiiri oluşturma biçimindeki çoğulcu anlayışın da fotoğrafı gibidir.

Kuşak şairlerinden **Osman Hakan A.** izini sürdüğü gelenek çizgisini bir "aile" olarak düşünür: 1995 yılında Vural Bahadır Bayrıl'la yaptığı söyleşide gelenekle ilişkilendirdiği aile kavramının altını çizer: "Aslında ben, farklı yer ve zamanlarda yaşamış, 'Lider'den oluşan, çok özel bir ailenin kültüründen söz etmeye çalışıyorum. İstersen bu liderlerden oluşan gruba bir şiir ailesi diyelim. Hem bu şekilde, yalnızca şiire ait bir kültürün, bir hayat tarzının da yeşerdiği özel bir 'kültür' ortamından söz etmiş oluruz."²¹ sözleriyle gelenek kavramının kendi şiirinin temel yapı taşlarından biri olduğunu vurgular.

Geleneği, poetikasının temelini yerleştirmeyen, dil içinde yakalamaktan yana olan **Tuğrul Tanyol**, kendisiyle yapılan bir söyleşide: "Benim şiir üzerine yazdığım ilk ciddi yazı 'Şiirde Gelenek Sorunu' idi. 1981'de Yazko Edebiyat'ta yayımlamıştım. O günlerden bugüne yansıyan en moda konu da gelenek oldu. Geleneği bu kuşak keşfetmedi. Her iyi şair bir gün gelir kendi geleneğinden çıkış arar. En modernist için bile geçerlidir bu. Benim geleneğe bilinçli bir bakışım olmadı aslında. Yani, gelenekten nasıl yararlanabilirim diye bir soru sormadım hiç kendime. Eğer benim şiirim geleneğe yaslanıyorsa, bu kendiliğinden oldu"²² sözleriyle ilham, yaratma ya da şiirin oluşum sürecinde geleneğin bir çeşit varoluş biçimiyle yer aldığına vurgu yapar.

Haydar Ergülen, “gelenek meselesinden yola çıkarak bence yalnız bir büyük şiir geleneği değil, ayrıca insanın kendi geleneği de kişisel geleneği de önemli burada. Daha doğrusu ben içinde

²⁰ a.g.e. s. 61

²¹ Baki Asiltürk, *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013

²² Tuğrul Tanyol “Şiirde Gelenek Sorunu” *Yazko*, sayı 10, Ağustos 1981

yetiştığım kültürün yani Alevi-Bektaşî kültürünün sesini aldım. Yani oradaki tasavvuf şiiRIDir, halk şiiRIDir, nefeslerdir, deyişlerdir, ben onlarla büyüdüm. Kulağımda onlar vardı... o yüzden büyük şiiR geleneği, işte bu Divan'dır, büyük halk şiiRIDir, onun dışında da dediğim gibi yetiştığım kültürün şiiRinden, şarkısından, nefesinden de etkilendim."²³ sözleriyle gelenek kavramına algı sınırlarını genişleterek ve bu algıyı sorunsal olmaktan çıkararak yaklaşıR.

Metin Celal - aynı zamanda kuşak şairi olduğu için önemi artan ve dönem şiiRini değerlendirdiği- *Yeni Türk ŞiiRi* (1999) kitabında yer alan yazıların tartışma yazıları olduğunu, 80'lerde en çok tartışılan ve şiiRin gündeminde olan meseleler arasında gelenek sorunsalının geldiğini söyler. Ve sorunsala bakışını özetler: "Öncü olmak, ileri adım atmak, yeni olmak isteyen her şiiR anlayışı 600 yılı aşkın şiiR geçmişimizin ve binlerce yılı aşkın insan kültürü ve düşüncesinin tüm değerlerini kendinden saymak, benimsemek durumundadır. Türk şiiRinin Divan ve Halk edebiyatından başlayarak okunmasını, değerlendirilmesini savunuyoruz. Geçmişte ve günümüzde varolan şiiR anlayışlarının, akımlarının ve kuşaklarının en önemli eksiğinin geçmişten ve gelenekten kopuk olmaları olduğunu ısrarla söylüyoruz."²⁴ Ona göre 80'ler şairinin daha önceki kuşaktan farklı olarak geleneği sahiplenmesi ve gelenekle bağ kurması 60'lı yıllardan itibaren geliştirilen şiiR anlayışlarındaki her unsuru reddeden, şiiR benle/bizle başlıyor diyen yaklaşımlara tepkidir. Ancak 80'ler şairinin geleneğe sahip çıkarken onu eleştirmekten de geri kalmadığını belirterek en doğru tavrın bu (estetik esasa dayalı) nesnellik olduğunu da ekler.

Vural Bahadır Bayrıl, kuşak şairleri arasında gelenekle doğrudan ilişki kuran şairlerdendir. Geleneği içselleştirerek dizelere döken şairin "Ruhların ezeli seferi, sürer kadim mısralarda..." dizeleri geleneğe bakışını özetler gibidir. Vural Bahadır Bayrıl, Yahya Kemal (imtidâd fikri) ve Eliot'ın bu konudaki görüşlerini (Eliot'a göre geleneği aktarmanın yolu daha önceki kuşakların başarılarını körü körüne tekrarlayarak onların yollarını izlemek değil, eski ile yeninin uyuşması, geçmişin şimdileşmesidir. Geleneği önemseyen poetika anlayışına göre, hiçbir şairin tek başına tam bir anlamı yoktur. Bir şairin anlamı ve değeri kendinden önceki şairlerle olan bağının, karşıtlıklarının ve benzerliklerinin değerlendirilmesi sonucunda anlaşılır.)²⁵ benimser.

Haşim'in "Merdiven" şiiRine gönderme yaptığı, gönderme yapmaktan öte "Merdiven"e dayanarak iskeletini oluşturduğu 'Melek Geçti' şiiRi de bu bağlamda manzum poetika gibi düşünülebilir. Bayrıl'ın şiiRinde hayatı, musiki simgeler. Çocukluğa sarkıtılan camda fesleđenle²⁶ o dönemde yaşanan aşkın yakıcılığı²⁷ ifade edilir. Tesadüflerle şekillenen hayat ve ölüm karşısında insan kördür:

İşte körüm ben! Hayat sürüklerken
asrî hurdalığa, aşk ve kederi şekillendiren
tesadüfleri.²⁸ (s. 14)

Vural Bahadır Bayrıl, şiiRin sonunda "merdiven" kelimesini bir merdiven şeklinde kaleme alarak Ahmed Hâşim'in hayatı sembolize eden "Merdiven" şiiRini kendine özgü bir şekilde yeniden üretmiş ve Türk şiiR geleneğine eklenmiştir:

²³ Baki Asiltürk, *Türk ŞiiRinde 1980 Kuşakđı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013

²⁴ Metin Celal, *Yeni Türk ŞiiRi* Çizgi Yayınları, İstanbul 1999

²⁵ T. S. Eliot, "Gelenek ile Bireysel Yeti", *Denemeler*, Çev: Akşit Göktürk, Afa Yayınları, İstanbul 1987, s. 28-29

²⁶ Fesleğen (reyhan), ömrü bir senelik, ılıman bölgelerde yetişen güzel kokulu, beyaz, pembe çiçekli, yeşil renkli gövdesi tabana doğru kırmızılaşan bitkidir.

²⁷ Emel Koşar, "Cemal Süreya ve Ahmet Hâşim'in ŞiiRlerindeki Kırmızı Unsurlar", *Kıyı*, Mayıs-Haziran 2008, sayı: 202, s. 21-23

²⁸ Vural Bahadır Bayrıl, *Melek Geçti*, Can Yayınları, İstanbul 2000, s.14

İnceymiş âh, kırılabilirmiş meğer,

ömrün bu altın saatlerinde

çocukluğa sarkıtılan cam--- M

E

R

D

İ

V

E

N.

Nasıl bilebilirdim ki?²⁹

Geleneğin 'ideolojik değil 'kodlar' bağlamında anlaşılması gerektiğinin altını çizen **Ali Günvar**, bu kavramla ilgili değerlendirmelerin Eliot'un düşüncelerini okuduktan sonra değiştiğini belirtir. "Aslında gelenek dediğimiz husus, bir anlamıyla da, bir sanat dalının malzemesi ve dilinin en doğru, en güzel ve ifadeli kullanılmasının kodları olsa gerektir. Bütün diğer sanatlarda olduğu gibi, edebiyatta ve özellikle de şiirde sanatın ana malzemesini ve aynı zamanda içinde neşvünema bulduğu ortamı oluşturan dilsel kodların bireysel kullanımında zihinsel veriler ile bu verilerin ifade edilmesi arasında ciddi ve önemi bir mesele vardır."³⁰ 'Demir leblebi' olarak adlandırdığı gelenek kavramına evrensel ölçütler ve yerel şartları dikkate alarak baktığını söyleyebileceğimiz Ali Günvar'ın şiirinin oluşumunda da geleneğin payı yadsınamaz.

80 kuşağının gelenek kavramını değiştirmese de geleneğe dair bir algı dönüşümü sağladığı söylenebilir. Kuşak şairleri gelenek meselesini sorunsal olmaktan çıkarıp bir şiir kaynağı ya da teması biçimine dönüştürmüştür.

80 kuşağı şairlerinin bir özelliği de -aynı anlayışı devam ettiren bazı şairler hariç- gelenek algısının kalıplaşmış biçimini de değiştirmiş olmalarıdır. Kuşak şairleri, Şeyh Galip, Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Behçet Necatigil, Hilmi Yavuz gibi önemli isimlerden oluşan gelenekçi anlayışa İkinci Yenicileri de eklemiştir. Edebiyat tarihi içerisinde kendine yer bulmuş bütün toplulukları ve şairleri de kapsayan bu bütünlüklü anlayış gelenek algısının da genişlemesi anlamına gelir. 80 şiirinin kendinden önceki bütün şiirleri yadsıma refleksi göstermediği aşıkardır. Bu nedenle 80 şiiri sözlüğünde gelenek kavramı ve reddetme sözcüklerinin bir aradalığı düşünülemez.

Kuşak şairlerinin 80'li yıllarda gelenekle olan ilişkisi irdelendiğinde metinlerarasılık kavramına da değinmek gerekir. Metinlerarasılık kavramı bağlamında şiirlerin -yaratma ve oluşum sürecinde- farklı kaynaklardan ortaya çıkabileceğini göz ardı etmeden, şairin akrabalık veya bağ kurduğu önceki metinlere yönelim tespit edilebilir. Akrabalık ya da bağ kurma biçimleri farklılık da gösterebilir. Kimi zaman Tuğrul Tanyol şiirinde olduğu gibi şairin içsel yolculuğu sırasında -örtüşme, benzerlik, yakınlık kavramlarıyla adlandırabileceğimiz- karşılaştığı duraklardan biri kimi zaman Vural Bahadır Bayrıl'ın şiirlerinde olduğu gibi doğrudan bir bağ kurma biçiminde ya da Haydar Ergülen şiirindeki gibi şairin yetiştiği kültür kodlarının modern yansımaları olabilir.

Şiirde geleneğin etkisini anlama, algılama ve içselleştirme sürecinde 80 kuşağı şairlerinin sanat anlayışı kadar sanatla diyalektik bir yapı oluşturan sosyolojik etkenleri anlamış olmaları önemlidir. Tuğrul Tanyol'un "Ne var ki kültürün bir birikim olduğunu da unutmamak gerekir. Bir toplumsal yapı bir sonrakine eklenirken, süreç kültür ve sanatta da yaşanır. Atonal müziğin ardında romantik, klasik ve barok müzik yatar. Ve yine bu birikim sayesinde bugün barok müziğin tüketimi çağdaş

²⁹ a.g.e s.15

³⁰ Baki Asiltürk, *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013

insana zevk verebilmektedir."³¹ cümleleri edebiyat tarihini bir bütün olarak görebilme, geleneği - tartışmaların ötesinde- sanatın organik bir uzvu olarak kabul edebilme olgunluğunu da beraberinde getirir.

Geleneğe olgunca bakışın nedenlerinden biri de dönem sosyolojisinden haberdar olmaması mümkün olmayan şairlerin angaje olmadan sanat yapmalarıdır. Kuşak şairlerinin modernlik algısı bütün bağların koparılması anlamına gelmediği gibi gelenek algısı da tamamen geleneğe yaslanma biçiminde olmamıştır.

SONUÇ

Gelenek ve anlam, Cumhuriyet döneminde hemen her poetik anlayışın üzerinde durduğu, şiir anlayışlarının sınırlarını belirleyen önemli meselelerden olmuştur. Bir poetik yaklaşımın geleneğe bakışı bir anlamda toplumun değerleriyle, tarihsellik kurmak istediği temasın da biçimini gösterir. Anlam meselesi de çoğunlukla anlayışın geleneğe bakışını destekleyen yahut tamamlayan bir sorunsal olarak kendine yer bulmuştur. Yanı sıra şairin 'şimdi'ye, doğrusu, yaşadığı dönemin değerlerine kendini eklememesi, bu değerlere mesafeli durması üzerinden de şiir-anlam-toplumsallık üçgeni oluşturulabilir.

Poetiklerdeki gelenek ve anlam düşünceleri, şairlerin toplumsal değişimden etkilenme biçimini gösterdiği kadar toplumsal değişimlerin de şairleri etkileme gücünü gösterir. Her sanat anlayışı ve sanatçı yaşadığı döneminin sanatçısı, ait olduğu toplumun bireyi olduğunu karşıt düşünceden hareket etse de göstermiş olur. Bu bakımdan Cumhuriyet döneminde Beş Hececilerin poetikası ile yeni toplum düzeni, öz şiir ile birey merkezli dünya düzeni; İkinci Yeni şiiri ile Türk toplumunun Modernizm serüveni, 1980 kuşağı şairlerinin anlayışı ile dönemin sosyolojik şartları vb. arasında kopmaz bağlar vardır.

KAYNAKLAR

Ahmet Haşim, "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar", *Bütün Şiirleri*, Haz: İnci Enginün-Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları, İstanbul 2001

ASİLTÜRK, Baki, *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013

ASSMANN, Jan, *Kültürel Bellek*, Çev. Ayşe Tekin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001

BAYRIL, Vural Bahadır, *Melek Geçti*, Can Yayınları, İstanbul 2000

BERK, İlhan, *Poetika*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001

CELAL, Metin, *Yeni Türk Şiiri*, Çizgi Yayınları, İstanbul 1999

ÇAMLİBEL, Faruk Nafiz, *Han Duvarları-Toplu Şiirler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008

ÇELEBİ, Asaf Halet, "Benim Gözümlle Şiir Davası", *Asaf Hâlet Çelebi*, Mustafa Miyasoğlu, MEB Yayınları, İstanbul 1994

ECO, Umberto, *Açık Yapıt*, Can Yayınları İstanbul 2000

ELİOT, T. S., "Gelenek ile Bireysel Yeti", *Denemeler*, Çev: Akşit Göktürk, Afa Yayınları, İstanbul, 1987

KANIK, Orhan Veli, *Edebiyat Dünyamız*, Haz: Asım Bezirci, Bilgi Yayınları, Ankara 1975

KARATAŞ, Turan, *Doğunun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1988

KISAKÜREK, Necip Fazıl, *Çile*, İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 1992

KOŞAR, Emel, "Cemal Süreya ve Ahmet Hâşim'in Şiirlerindeki Kırmızı Unsurlar", *Kıyı*, Mayıs-Haziran 2008, sayı: 202

³¹ Tuğrul Tanyol "Şiirde Gelenek Sorunu" *Yazko*, sayı 10, Ağustos 1981, s. 34

Nâzım Hikmet, *Yazılar: Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil*, Cilt 1, Adam Yayınları, İstanbul 1996

SÜREYA, Cemal, *Folklor Şiire Düşman*, Can Yayınları, İstanbul 1992

ŞEN, Can, *Vurma Kazmayı Ferhâd: Âsaf Hâlet Çelebi'nin Şiirlerinde Şahıslar*, Gece Kitaplığı, Ankara 2014

TANPINAR, Ahmet Hamdi, *Yaşadığım Gibi*, Haz. Birol Emil, Dergâh Yayınları, İstanbul 1996

TANYOL, Tuğrul, “Şiirde Gelenek Sorunu” *Yazko*, sayı 10, Ağustos 1981